

Кандидат: мр Надија Реброња

Тема: Романи Ћамила Сијарића између традиционалног и модерног

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<ol style="list-style-type: none">1. Датум и орган који је именовао комисију 18.6.2009. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Др Оливера Радуловић, ванредан професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Методика наставе књижевности и језика с основама дидактике), изабрана у звање 21.7. 2009, Филозофски факултет у Новом Саду (ментор); Др Славко Гордић, професор емеритус, за научну област Српска и јужнословенске књижевности с теоријом књижевности (предмет: Српска књижевност 20. века), изабран у звање 17.6. 1996, Филозофски факултет у Новом Саду; Др Љиљана Пешикан Љуштановић, редован професор за научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Народна књижевност), изабрана у звање редовног професора 08. 7. 2011, Филозофски факултет у Новом Саду; Др Јован Делић, редован професор за ужу научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности (предмет: Српска књижевност 20.века), изабран у звање редовног професора 05. 07. 2009, Филолошки факултет у Београду.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">1. Име, име једног родитеља, презиме: Надија, Исмет, Реброња2. Датум рођења, општина, република: 7.4.1982. Нови Пазар, Нови Пазар, Србија3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 20.10.2008. Филозофски факултет у Новом Саду, Религијски подтекст романа <i>Дервиш и смрт</i> Меше Селимовића (ментор: Оливера Радуловић)4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Српска књижевност 20. века
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Романи Ћамила Сијарића између традиционалног и модерног

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Дисертација се састоји из девет поглавља које чине: 1. Увод, стр. 3–17; 2. Роман *Бихорци* између традиционалног и модерног стр. 17–72 (поднаслови у оквиру поглавља су: 2.1. Критичка рецепција романа *Бихорци* стр. 17–20, 2. 2. Традиционално и модерно у роману *Бихорци* Ђамила Сијарића стр. 20–72); 3. Индивидуално и колективно као модерно и традиционално у роману *Кућу кућом чине ластавице* стр. 72–114; 4. Роман *Конак* између оријенталне традиције и модерности стр. 114–142; 5. Мешање балканских култура у подтексту романа *Царска војска* стр. 142–190; 6. Традиционално, историјско и индивидуално у романима *Мојковачка битка* и *Рашка земља Расција* стр. 190–216; 7. Закључак стр. 216–229; 8. Прилог стр. 229–244; 9. Литература стр. 244–253.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У Уводу докторске дисертације **Романи Ђамила Сијарића између традиционалног и модерног** кандидаткиња Надија Реброња указала је на значај Ђамила Сијарића за шири јужнословенски и балкански простор чије културне особености препознајемо у његовим романима. Нагласила је да се однос између традиционалног и модерног наметнуо као значајан за разумевање његовог наративног опуса јер није систематски и у целости изучаван. Методолошко опредељење за интертекстуалност показало се као прихватљиво због отвореност романа Ђамила Сијарића према низу других текстова са којима комуницира. „Рад указује на облике модерности и традиционалне елементе у интерпретираним романима, настојећи да открије стваралачке поступке које писац примењује, као и ефекте које постиже у тексту.“ Кандидаткиња се бави у својој дисертацији, поред религијских елемената, народним веровањима и обичајима да би показала како су таква веровања у подтексту анализираних романа на специфичан начин испреплетана и указала на њихову мултикултуралност. **У уводу је добро је постављен циљ истраживања:** да се докаже теза према којој се модерност Сијарићевих романа и њихова снажна индивидуалност гради у сложеним релацијама са усменом књижевношћу, веровањима, митом и њиховим културним контекстом.

У другом и најопсежнијем поглављу дисертације **Роман Бихорци између традиционалног и модерног** Надија Реброња се најпре бави критичком рецепцијом романа у првој целини одељка насловљеној **Критичка рецепција романа Бихорци**. Акцент ставља на полемику која се водила око овог дела између Драгослава Михајловића који је о Сијарићевом роману афирмативно писао и Милоша Бандића који је одрицао вредност овог романа наглашавајући различиту критичку рецепцију која се може пратити до данас. У другој целини другог одељка дисертације насловљеној **Традиционално и модерно у роману Бихорци Ђамила Сијарића**, Надија Реброња наглашава да је Сијарић пре објављивања романа *Бихорци* објавио етнолошко истраживање на Институту за проучавање фолклора у Сарајеву под насловом *Из народног живота Бихора и Пеиштери*, које је скоро у целости цитирано у овом роману. Време догађања романескне приче, између два светска рата, представља гранични период, те је у знаку истраживане проблематике. Интерпретација полази од тезе да се роман као модеран гради у домену приповедања. Свезнајући приповедач приповеда у трећем лицу култивисаним књижевним језиком причу о житељима бихорског села Рашље, док је језик у експресивним дијалозима ликова који из различитих перспектива сагледавају описане догађаје, дијалекатски обојен. „Разлика између језика приповедача и језика јунака, повремено наглашава дистанцу према јунацима, збивањима, веровањима и претаче се на моменте и у иронијски одмак, који суштински обеспредмеђује Бандићеву тврдњу како је реч о имитацији српске реалистичке приповетке“ – наглашава ауторка. Надаље, наводи као елементе модерности романа *Бихорци* стратегију приповедања и њоме остварен однос према јунацима, њиховом систему вредности и погледу на свет. Занимљиве делове другог поглавља дисертације представља поређење *Бихораца са Даблинцима* Џемса Џојса, будући да се писац бави неморалом, одсуством реда и лицемерјем средине коју представља. Уочава се и аналогија између наслова поређених дела чији је протагониста колективни јунак. Опис затвореног колектива и његов однос према Хацији као странцу представља наративно тежиште романа. Надија Реброња интерпретирајући Сијарићев роман проналази у његовој сложеној структури традиционалне облике као што је шаљива прича, народна песма и брзалица. Потом уочава честу употребу контраста те преношење карактеризације ликова на простор што је поступак својствен усменој књижевности. Ауторка у својој особеној интерпретацији романа наглашава доживљај простора и његову изолованост, и то повезује са Сијарићевим описима Бихораца у његовим научним радовима као средине дубоко укорене у традицију. Посебну вредност овог поглавља рада као и целе дисертације представљају етнолошка истраживања кандидаткиње (на пример: о обичају прављења записа који се помиње у роману). „Писање и записивање има магијско деловање у многим културама, и по многим веровањима оно има моћ оживљавања и лечења, што је и чест симбол у књижевности“ – истиче кандидаткиња. Описан обичај је у Сијарићевом роману карикиран, наглашава Реброња, а у функцији је карактеризације Хације који зарађује на туђој невољи. Потом се помињу и објашњавају обичаји из бихорског краја инкорпорирани у роман као што је гледање у грах или боб те се закључује не само да су описани у роману етнолошки аутентично него и да још постоје сачувани у том крају. „Спомињање овог обичаја у контексту романа *Бихорци* још је један од начина да се реално опише сеоска атмосфера и живот те да се објасни начин размишљања ликова“, објашњава Реброња, суверено изводећи аналитичку поенту. На више места се у роману цитирају народне песме а истраживање на терену је показало да се оне и данас певају. Традиционални елементи у Сијарићевом роману доприносе описивању атмосфере у учмалом селу и служе при карактеризацији ликова. У закључним разматрањима о роману *Бихорци* кандидаткиња налази да је традиција пародирана а ликови за њу везани карикирани. „Елементи пародијског изобличења традиционалних представа, њихове ресемантизације и, пре свега, хумора у ширем распону од иронијског до црнохуморног, чине ову прозу наглашено модерном“, своди закључке Надија

Реброња.

Треће поглавље дисертације **Индивидуално и колективно као модерно и традиционално у роману *Кућу кућом чине ластавице*** аналитички иде у истом смеру кроз заокупираност традиционалним и модерним елементима у другом Сијарићевом роману. Ауторка налази у подтексту садржане бројне митолошке представа које постоје код свих словенских народа. Помиње симболику завијања храста и симболику јавора, те налази сложене преплете традиционалних представа и веровања, историјских збивања и модерних индивидуалистичких импулса који узрокују расцеп породице. Традиционалне представе, као у *Бихорцима* и у овом Сијарићевом роману имају улогу представљања менталитета средине и њених појединаца.

Дочарава се долазак новог времена кроз процес напуштања традиционалних представа и суочавање са модерним добом кроз судбину породице Сејдић. Роман описује распад породице наглашен лајтмотивом ластавице која узалуд покушава да изгради кућу. “Роман *Кућу кућом чине ластавице* је прича о људима који су потекли из традиције, закорачили ка савременом добу и, слично јунацима Боре Станковића, остали заробљени између колективног и индивидуалног, између традиционалног и модерног, а да ни у једном не нађу себе“, закључује разматрања ауторка.

Четврто поглавље рада под називом **Роман *Конак* између оријенталне традиције и модерности** почиње констатацијом да се аутор у њему бави временом Милоша Обреновића и слабењем моћи Османског царства. Кандидаткиња подржава тезу Енвера Казаза да се, што је Сијарић дубље одлазио у прошлост, више приближава обрасцу модерног романа. Аутор се у овом делу бави људском психом, човеком у расколу између традиционалног и модерног у међуратном периоду, односом појединца и друштва те реакцијом на велике друштвене промене. Наглашавајући драмску структуру романа и склоност симболичком начину изражавања, Надија Реброња открива и лиричност интерпретираног дела. Осећања маргиналности, неизвесности и кризе, типична су за модерног човека те се кроз њих профилише модернистички сензибилитет у овом Сијарићевом роману. Причу у роману *Конак* прича хадум Алија, чувар харема, који је евнух, фигура царства без моћи. Потом се кандидаткиња бави традиционалном симболичком путника и пута као потрагом за смислом живота. Микропростор романа представља пропали конак који симболички изражава ослабљено турско царство. Традиционално се у роману *Конак* испољава и кроз различита веровања као што је на пример читање прстења. Исламски религијски подтекст, сматра Реброња, послужио је писцу у роману *Конак* да дочара атмосферу и у том контексту помиње куранску легенду о Божјем посланику Ибрахиму ког искушава Алах због чега је спреман да жртвује свог сина Јакуба. Наглашавајући значај проблематике жртвовања за Сијарићев роман и карактеризацију ликова помоћу имена, кандидаткиња је на трагу традиционалних поступака у *Конаку*. Сијарић се бави и судбином муслиманских жена а у мучним тренуцима историјских промена, када су оне изложене различитим притисцима власти што Реброња илуструје примерима из текста. На нивоу закључних разматрања кандидаткиња каже: „Овај роман испитује однос ликова укореењених у оријенталној традицији и култури, у традиционалним нормама уопште, према новом времену и новом историјском тренутку, а то је несумњиво типична тема модерног романа.“

Пето поглавље дисертације насловљено **Мешање балканских култура у подтексту романа *Царска војска*** заснива се на аналитички овереној тези да је овај Сијарићев роман у интертекстуалној вези са словенским веровањима, митом и магијом, са традиционалним представама, народним предањима, *Кураном*, *Библијом*, различитим исламским веровањима и делима филозофа исламског мистицизма. Занимљиво је да аутор, наведено је у раду, упоредо описује муслиманске обичаје са обичајима балканских народа, гдегде у изворном облику, а некада их за потребе романа мења. Закључује се да Сијарић односом према традицији у роману *Царска војска* преиспитује културну комплексност јужнословенског и балканског простора. Ауторка потом наглашава да је порука романа изразито антиратна и хуманистичка, битно условљена искуством модерног човека који је спознао ужас рата.

Шесто поглавље докторске дисертације Надије Реброња насловљено је **Традиционално, историјско и индивидуално у романима *Мојковачка битка* и *Рашка земља Расција***. И у њему се аналитичке поставке излажу јасно, систематски а закључци изводе логично уз бројне аргументе из текста. Надија Реброња се бави потоњим романима Ђамила Сијарића налазећи да се у њима мења однос према традиционалном и историјском тако што историјски догађаји добијају примат у карактеризацији ликова и грађењу радње. Запажајући да се интерпретирани романи баве индивидуама заточеним у историјским ратним околностима, Надија Реброња истиче њихову неоствареност и неутемељеност и закључује: „Ликови су сведени на огољено, суштинско и исконско људско, па тако роман изражава општељудску поруку о бесмислу рата и суштинској једнакости људи који се у ратовима сукобљавају.“

Седми одељак (**Закључак**) докторске дисертације под називом **Романи Ђамила Сијарића између традиционалног и модерног** представља закључна разматрања. Наглашава се особеност Сијарићевог

књижевног опуса и доводи у везу са крајем из ког је потекао – „Шиповицама у Бихору, на простору препознатљивом по великом броју народних певача, гуслара, приповедача, где је певање и причање одувек било снажан део традиције“, а који описује у својим делима. Реч је о писцу који преиспитује традицију сагледавајући је очима модерног човека, наглашава Реброња, уочавајући сродност са уметничким светом Боре Станковића. Потом, синтетизујући аналитички налазе, ауторка пореди интерпретиране романи и констатује, у складу са очекиваним исходима истраживања, да су они, иако утемељени на традиционалним представама, заправо модерни јер се баве индивидуалношћу ликова затечених у прелазним историјским тренуцима. Закључује се и то да је традиција из које ликови потичу често деградирана и пародирана а њихова трагична индивидуалност стављена у први план. Као проблемско тежиште Сијарићевих романа означава се немогућност да се индивидуалне тежње остваре како у средини која је у оковима традиције тако и у драматичним историјским околностима. „Романи Тамиле Сијарића модерним романима приближавају и снажне антиратне, хумане и општељудске поруке“ поентира Реброња закључна разматрања.

У Прилогу је у целости пренет рад Тамиле Сијарића *Из народног живота Бихора и Пештери* објављен у Билтену института за проучавање фолклора Сарајева 1953. **Литература** је комплетна са 111 библиографских јединица и систематизована тако што је подељена на примарну и секундарну.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

уз напомену:

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

ОБЈАВЉЕНИ РАДОВИ:

1. *Преписка Тамиле Сијарића*, Липар, број 25-26, Крагујевац, зима 2005/пролеће 2006, 54-58. (ISSN: 1450-8338)
2. *Традиција Бихора и Пештери у роману „Бихорци“ Тамиле Сијарића*, Милешевски записи, 8, Музеј у Пријепољу, Пријепоље, 2009, 265-274. (ISSN: 0354-6926)
3. *Традиција Бихора и Пештери у роману „Кућу кућом чине ластавице“ Тамиле Сијарића*, Милешевски записи, књ. 9 (2012), Музеј у Пријепољу, Пријепоље, 2012, 363-373. (ISSN: 0354-6926)

РАДОВИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ:

1. *Словенска митологија у роману „Кућу кућом чине ластавице“ Тамиле Сијарића*, излагање са скупа: 2nd Congress for Young Slavists in Budapest, Eötvös Loránd University's Institute of Slavonic and Baltic Studies, Budapest, 2012, прихваћено за објављивање у зборнику скупа.
2. *Свадебни обичаји и представе о браку у романима Бихорци и Мојковачка битка Тамиле Сијарића*, часопис Филолог, Бањалука, прихваћено за објављивање за број који излази у октобру 2013.

<p>VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>Добро изведени закључци истраживања и јасно формулисани довели су до доказивања почетне тезе да су романи Тамила Сијарића иако регионални, амбијентални и укореењени у традицију, ипак модерни јер изражавају трагично осећање света отуђене индивидуе која не може да се развије и оствари због околности у којима живи. Тиме се дело Тамила Сијарића потврђује као значајан део оног тока модерног српског романа који се активно односи према традицији и сагледава судбински расцеп који настаје њеним променама и напуштањем старих форми живота, што је, истовремено, праћено трагичним несналажењем јунака у новом добу и новим социокултурним односима. Наглашена је универзална хуманистичка порука интерпретираног дела.</p>
<p>VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА</p> <p>НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.</p> <p>Начин приказа и тумачења резултата истраживања у дисертација Надије Реброња</p> <p>Романи Тамила Сијарића између традиционалног и модерног је логичан, егзактан, прецизан, изведен у складу са коришћеном литературом и актуелностима у науци о књижевности. Кандидаткиња поседује истачан смисао за интерпретацију текста, добро познавање како савремене тако и традиционалне књижевности, изграђен и јасан стил писменог изражавања. Испољава и шире интересовање за фолклористику, добар увид у етнографску грађу, а за сваку похвалу је редак ентузијазам који је испољила радећи на терену и тако потврдила да су се многи обичаји описани у Сијарићевим романима сачували до данашњих дана. Речју: начин приказа и тумачења резултата истраживања комисија је позитивно оценила.</p>
<p>IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p> <p>НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.</p> <p>1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме Дисертација Надије Реброња Романи Тамила Сијарића између традиционалног и модерног је написана у складу са образложењем теме.</p> <p>2. Да ли дисертација садржи све битне елементе Дисертација садржи све битне елементе.</p> <p>3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци Дисертација је оригиналан допринос науци по томе што целовито приступа интерпретацији романа Тамила Сијарића у оквиру задате теме. Оригиналан допринос науци јесте и ново изучавање етнографске грађе на терену који је описан у Сијарићевим романима.</p> <p>4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања Дисертација нема недостатака.</p>
<p>X ПРЕДЛОГ:</p> <p>На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:</p> <p>- да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана</p> <p>-</p>

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Оливера Радуловић

Проф. др Славко Гордић

Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић

Проф. др Јован Делић

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.